Posudek habilitační práce **PhDr. Tamary Bučkové, Ph.D.,** s názvem

Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury. Kontexty a perspektivy. Se zaměřením na německy psanou literaturu pro děti a mládež a zřetelem k tématu 2. světové války

1. **Náročnost zpracování tématu**

Předložená habilitační práce je ojedinělá tím, že usiluje o komplexní vhled nejen do didaktiky cizojazyčné literatury, konkrétně německy psané, ale soustřeďuje se na německy psanou literaturu pro děti a mládež (LPM) a navíc na téma 2. světové války a holokaust, problematiku navýsost potřebnou. Rozsahem úctyhodná práce čítající 295 stran je zpracována tak, že *působí komplexně*, propojuje složku kulturní, literární a jazykovou se složkou didaktickou, respektují se specifika konkrétních disciplín i adresáta /uživatele, jemuž je umožněno objevovat nové úhly pohledu a jehož vede k otevřené diskusi. Logická struktura dovoluje vracet se k tomu, co koho zaujalo a inspirovalo. Popisují se v ní kontexty, které samy o sobě vypovídají o metodologické náročnosti:

Kontext (inter)kulturních věd je zkoumán sémioticky. Představuje literaturu jako médium, jehož primárním nástrojem je literární jazyk mající svou symboliku a znakový charakter. Celistvost tedy spočívá v zasazení literatury do kontextu společnosti se zohledněním jazyka jako specifické součásti kultury. Zároveň je zřejmé, že znalost jazyka nepostačuje k porozumění uměleckému textu a kultuře, k pochopení sémiotických perspektiv, které často vyjadřujeme triádou své/ cizí/ společné.

Kontext literární vědy je vnímán jako otevřený systém uměleckých textů se specifickou referencí o světě. Zaměřuje se především na pozici LPM v rámci literárního systému, a to ve vztahu k literárněvědnému bádání jako celku. Neopomíjí se problematičnost kánonu v návaznosti na literární kvalitu děl, zvláště pak funkční a komunikační aspekt LPM, neboť se stále více rozostřují věkové hranice čtenářů. Dnes uvažujeme o literatuře pro mladé dospělé. Stranou nezůstává žánrové zastoupení, ale neopomíjí se ani nakladatelská praxe.

Kontext didaktiky cizojazyčné literatury a potažmo literatury pro děti a mládež v diskursu didaktických zkoumání a školní praxe v ČR se může pokládat za naprosto novátorský. Jedná se o první zevrubnou kritickou reflexi Společného evropského referenčního rámce pro jazyk s Dodatky, které zatím vyšly jen pro angličtinu (2017) a francouzštinu (2020). Kontexty didaktiky ve výuce cizích jazyků (VCJ) se zaměřením na LPM a téma 2. světové války a holokaustu nebyly zatím nikým zpracovány, a to nejen proto, že je náročné, ale ve své podstatě minimálně proniklo do učebnic němčiny, slovníků a dalších didaktických materiálů, které patří do kurikulárních dokumentů VCJ a mohou ovlivnit další výběr knih, prohloubit čtení s porozuměním. Kapitola se stává přechodem k druhé rozsáhlé části *Perspektivy,* která svým způsobem představuje aplikaci výše popsaných kontextů v oblasti vzdělávání.

Část *Perspektivy* směřuje k literárnímu učení a inovaci didaktických principů práce s cizojazyčnými literárními texty z LPM, s využitím aspektu psycholingvistického a psychologie čtenářství, prolíná se nejen s antropologickým aspektem, ale směřuje

k problematice literárního učení a inovaci didaktické práce ve výuce cizích jazyků, řeší se v ní také specifické problémy zařazení LPM do VCJ. Jako bonus jsou vytvořeny návrhy studijního textového korpusu pro výuku němčiny jako cizího jazyka pro ZŠ a SŠ, děl s válečnou tematikou i bez děl s válečnou tematikou. Důležitá je část 7.2. Didaktické principy ve vztahu k práci s cizojazyčnou LPM v kontextu celostní pedagogiky a humanistické psychologie. Osm kapitol habilitační práce je uzavřeno Interkulturně zaměřeným literárním učením a vrcholí aspektem kulturní paměti (8.3.1.4) se silným akcentem vyjádřeným slovem „NEZAPOMENOUT!“

2. Posouzení úrovně zpracování

Odborná úroveň habilitační práce je vysoká a nejenže odpovídá současnému stavu výzkumu v oblasti humanitních věd, ale dochází v ní k závěrům, které jsou originální, kritické a zároveň inovativní. Práce má široký odborný záběr a je metodologicky uchopena tak, že se uživatel neztrácí ve velkém množství termínů, údajů a faktů ze starších i nejnovějších sekundárních odborných zdrojů německé, anglosaské a české provenience. Oceňuji logickou strukturaci výkladu, věcnost a přesnost zdůvodňování témat a navrhovaných postupů vztahujících se k oblasti vzdělávání, a to na bázi aplikace problematiky čtenářství v mateřském jazyce do oblasti četby cizojazyčných textů LPM. Habilitantka přistupuje k rozsáhlému materiálu precizně, analyzuje a komparuje zejména německé a české beletristické počiny vztahující se k 2. svět. válce a holokaustu, navrhuje řešení, avšak činí tak nikoliv axiomaticky. Dovede klást otázky, na které strukturovaně odpovídá. Vyznačuje se schopností udržet pozornost navzdory tomu, že se mnohdy uchyluje k rozsáhlému poznámkovému aparátu pod čarou nebo formou komentářů. O úrovni zpracování a vědomých dílčích krocích vypovídají i zpracované tzv. Seznamy myšlenkových exkurzů, mapy, grafické modely, obrázky a tabulky, kterých je více než padesát a jsou jedinečným důkazem interdisciplinárního přístupu k poměrně složitému tématu.

3. Přínos a úroveň výsledků práce

Předložená habilitační práce navazuje na teoretické poznatky a výsledky výzkumu dr. Tamary Bučkové, na její předcházející vědecké publikace a studie. V *Kontextech* se setkáváme s fundovaným podáním cizích zdrojů, bez něhož by mohla být druhá část habilitační práce málo sdělná. Celá část s příznačným názvem *Perspektivy* je však novum, včetně interkulturního pohledu na literární učení s mottem „Jak přečíst svět“. Vytvoření textových korpusů LPM (korpus děl s válečnou tematikou 7.1.1.1 a korpus děl mimo tuto tematiku 7.1.1.2) lze považovat za cenné a přínosné.

V habilitační práci zaujme část vztahující se k ontogenezi čtenářství v mateřském a cizím jazyce. Zaujmou také úvahy nad literárním kánonem, stávající a navrhovaný korpus literárních textů ve výuce němčiny jako cizího jazyka, dále pak předpoklady i faktory podmiňující literární učení. Ať se jedná o aspekt literární kognice, aspekt komunikace, aspekt propojení literatury a reálií, jazykový aspekt a aspekt interkulturality, vždy se odvíjí od typologie čtenáře a různosti přístupů k literatuře podle jednotlivých funkcí i celkového významu pro každého z nás. Relevantní je otevřený přístup učitele, díky němuž lze na takto pojaté učení nahlížet jako na proces

vytvářený oběma stranami (učícími a učícími se). Za obzvláštní výzvu považuji autorčin pohled na literární světy dětství a mladé dospělosti z období vztahující se k 2. světové válce a holokaustu. Setkání s těmito světy představuje ve většině případů poměrně novou a neočekávanou zkušenost umožňující několikerou komparaci.

Podněty k obhajobě: Které souvislosti mají vliv při tvorbě a recepci děl s válečnou tematikou a holokaustem? Jsou rozdíly v původní německy psané a vydávané literatuře a literatuře české? Jak se může přistupovat ke komparacím děl s válečnou tematikou v LPM?

Podnět k obhajobě: Zdá se, že se ve vysokoškolské výuce na pedagogických fakultách stále zohledňuje věk čtenářů a tomu odpovídající žánry a témata. Z pohledu literární vědy tento přístup považujeme za překonaný. Který přístup preferujete?
Jak se s rozostřením věkových i žánrových hranic vyrovnávají autoři a nakladatelství v Německu a u nás? V čem spatřujete potenciál LPM vzhledem k specifičnosti literárního učení spjatého s cizojazyčnou literaturou?

4. Závěr

Předloženou habilitační práci PhDr. Tamary Bučkové, Ph.D., považuji za novátorskou, neboť obdobná práce u nás zatím nevyšla. Představuje cenný vklad do vícera vědních oborů. Výklad je přirozeně propojen s interkulturním zkoumáním literatury a literatury pro děti a mládež obzvláště, v akcentu témat souvisejících s 2. světovou válkou a holokaustem, dále je propojen s jazykovou složkou, komunikačně a pragmaticky orientovanou na výuku cizích jazyků. Další mezioborovou složkou je literární komunikace a propojení s literárním učením (učení se literaturou a nejen literatuře), didaktika cizích jazyků, didaktika cizojazyčné literatury se zaměřením na cizojazyčnou LPM. Tím, že se práce věnuje oborové didaktice, zapadá do oboru pedagogiky. O kvalitě předložené habilitační práce svědčí fakt, že byla v roce 2020 knižně vydaná PdF UK v Praze. Je primárně určena didaktikům literatury a literárním vědcům zabývajícím se LPM, studentům filologických učitelských oborů, kterým může pomoci k rychlejší orientaci při výběru textů, učebnicových textů a čítanek a dalších učebnicových souborů.

Domnívám se, že habilitační práce **splňuje** základní požadavky kladené na habilitační práci v oboru pedagogika, přináší nové vědecké poznatky a podněty pro další zkoumání, které je začleněno do inovovaných didaktických principů propojených s humanistickou pedagogikou a zčásti i s psychologií. Práci **doporučuji k obhajobě** a po úspěšném obhájení navrhuji udělit vědecko-pedagogický titul docentka.

V Ostravě 15. září 2021

prof. PhDr. Svatava Urbanová, CSc.
katedra české literatury a literární vědy
Filozofická fakulta Ostravské univerzity
Ostrava, Reální 5